

Symposium 13 november 2009

Nanoregulering symposium: reuze-oplossingen voor dwergproblemen?

Thema 2: consumentenproducten en voedsel

Inleiding door dr. ir. Dirk van Aken

Dirk van Aken is vakdeskundige non-foodproducten bij het Bureau Risicobeoordeling van de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA). Hij besteedt sinds 2005 aandacht aan nanotechnologie. Het Bureau Risicobeoordeling heeft als taken het signaleren en beoordelen van risico's voor mens, dier en plant, en het programmeren van onderzoek om informatie te krijgen over die risico's. Het kan gaan om nieuwe bedreigingen, waarvoor nog geen wet- en regelgeving bestaat, of om bekende bedreigingen waarvan het risico nog onvoldoende is vastgesteld. Adviezen over de risico's kunnen worden uitgebracht aan de ministers van VWS en LNV.

Dirk van Aken leidt de workshop in door de volgende vragen te behandelen:

- *Welke producten bevatten nanotechnologie?*
- *Welke regulering geldt er t.a.v. deze producten?*
- *In hoeverre worden hiermee de risico's beheerst?*

Hieronder de vragen punt voor punt kort behandeld.

Producten

Als we willen praten over de gevaren van nanotechnologie moeten we eerst vaststellen over welke producten het dan precies gaat. Er geldt geen etiketteringsplicht voor nanodeeltjes dus een fabrikant is vrij om te kiezen wat er vermeld wordt op de verpakking. Sommige fabrikanten kiezen ervoor het predicaat "nano" aan hun product mee te geven om het high-tech karakter te benadrukken. Ook wordt "nano" in de product naam gebruikt om aan te geven dat het product klein in omvang is (er is zelfs een kleine auto die "Nano" heet). In beide gevallen hoeft er geen sprake te zijn van echte nanotechnologie. Dit verschijnsel heeft zijn weerslag op studies naar het gebruik van nanotechnologie in consumentenproducten. Er zijn studies verricht door het *Woodrow Wilson* instituut, het *RIVM* en de *VWA* maar de resultaten lopen erg uiteen en het is moeilijk hieraan conclusies te verbinden.

Regulering

In de Nederlandse Warenwet is een algemene veiligheidseis opgenomen voor consumentenproducten. Het principe achter deze eis is dat de producent verantwoordelijk is voor de veiligheid van het product. Verder gelden er specifieke regels voor bepaalde categorieën producten (cosmetica, elektrische producten, speelgoed, etc). De VWA ziet toe op de naleving van deze regels.

Beheersing risico's

De regelgeving voorziet in mogelijkheden om het gehalte en de afgifte van stoffen te beperken. De vraag blijft dan: wat zijn de mogelijke grenswaarden voor nanodeeltjes? Onderzoek geeft een indicatie van mogelijke risico's van nanodeeltjes, bijvoorbeeld het verhoogde risico bij een groot relatief oppervlak. Ook het wetenschappelijk comité doet uitspraken over de veiligheid van stoffen maar alleen op een case-by-case basis. Dit alles geeft niet genoeg informatie om harde grenswaarden te formuleren.

Behalve grenswaarden is er ook nog het voorzorgsprincipe. Het voorzorgsprincipe is geen algemene beslisregel maar een afweging. Verder is het voor de VWA moeilijk om vast te stellen welke producten precies nanotechnologie bevatten. Een meldingsplicht zou uitkomst kunnen bieden maar:

- *Wie moet er melden?*
- *Wat zou er dan gemeld moeten worden?*
- *Aan wie moet er gemeld worden?*
- *En wat moet er dan met deze informatie gebeuren?*

Discussiepunten die aan de orde zijn gesteld

Kan de VWA alleen ingrijpen op basis van grenswaarden?

In het geval van een normoverschrijding kan de VWA gemakkelijk optreden. De VWA zou ook vanuit het voorzorgsprincipe of de algemene veiligheidseis kunnen handelen maar dit blijkt in de praktijk moeilijk omdat dit een afweging is en geen beslisregel. De VWA is daarom hiermee terughoudend.

Hoe zorgen we dat nieuwe inzichten snel in regulering omgezet worden?

Er worden nog steeds nieuwe vormen van interactie tussen nanodeeltjes en het menselijk lichaam ontdekt. Dit zorgt ervoor dat we altijd kritisch moeten blijven kijken naar de tests die we gebruiken om de veiligheid van een product te beoordelen. Er zijn ook algemene tests die breder toepasbaar zijn, zoals dierproeven. Verder zou een meldingsplicht de VWA in ieder geval in staat stellen om achteraf te inventariseren welke producten een risico vormen.

Is een meldingsplicht zinnig?

Moet er met zoveel aanwijzingen voor gezondheidsrisico's niet veel actiever geregistreerd worden welke producten welke nanodeeltjes bevatten? Voor bepaalde categorieën producten geldt al een meldingsplicht, zoals cosmetica. Voor producten die als Novel food geclassificeerd worden geldt zelfs een autorisatieplicht, deze producten mogen alleen na goedkeuring verkocht worden. Verder zijn er door het OECD 14 nanodeeltjes aangewezen waarvoor een meldingsplicht geldt.

Is een etiketteringsplicht zinnig?

Het VNO-NCW raadt bedrijven al aan om producten te voorzien van een label. De vraag is in hoeverre consumenten echt iets kunnen met deze informatie. Het inschatten van risico's vereist specialistische en actuele kennis van nanodeeltjes. Het risico bestaat dat er bij consumenten een fout beeld groeit van de risico's (zoals bij de vaccinatie tegen baarmoederhalskanker).

Waarom niet grondiger testen?

De nieuwe REACH wetgeving bevat al een lijst van 30.000 stoffen die getest moeten gaan worden. De hoeveelheid werk is dus gigantisch en we zullen grenzen moeten stellen aan hoe grondig we testen. Centraal staat hierbij de vraag: hoeveel risico zijn we bereid te nemen? Wanneer vinden we het veilig genoeg om te stoppen met testen?

Waar ligt de verantwoordelijkheid/aansprakelijkheid?

Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid. Vele partijen houden zich bezig met de inventarisatie van de risico's omdat ze zich verantwoordelijk voelen. De aansprakelijkheid ligt echter bij de producent, deze kan echter een beroep doen het zogenaamde *state-of-the-art* verweer. Dit betekent dat een producent die een nieuwe nanotechnologie in zijn product verwerkt niet aansprakelijk gehouden kan worden voor gezondheidseffecten die toen nog niet bekend waren.

Op welk niveau willen we reguleren?

Omdat Nederland een van de grote producenten van nanotechnologie is, ligt het voor de hand een voortrekkersrol te nemen als het gaat om regulering. Het risico bestaat dat een Nederlands initiatief in de prullenbak verdwijnt zodra er een Europese versie komt. Verder moet er nagedacht worden over een manier van regulering waardoor er geen marktverstoring optreedt.